

Agrár- és élelmiszeripari elemzés

Ki mint vet, úgy arat?

2023 FEBRUÁR

SZERZŐ:

SZILÁGYI PÉTER,

Kockázatkezelési Igazgató, Coface Magyarország, együttműködésben a Coface globális gazdasági elemzői részlegével

Ázsia és Csendes-
óceáni térség

KÖZEPES

Közép-Kelet és
Törökország

MAGAS

Észak-Amerika

KÖZEPES

Közép- és
Kelet-Európa

MAGAS

Nyugat-Európa

MAGAS

Latin-Amerika

MAGAS

ERŐSSÉGEK

- Az ágazat viszonylag ellenálló volt a COVID-19 egészségügyi válság következményeivel szemben, mivel az élelmiszer-szükséglet nem túlzottan rugalmas tényező.
- Kényelmes készletszintek a 2022/23-as szezon nyitására, különösen az alapvető gabonafélék (búza, kukorica, stb.) esetében.
- Az ágazat általános ellenállóképessége a gazdasági sokkokkal szemben.

GYENGESÉGEK

- Az ágazatot érzékenyen érinti az energia-, üzem- és inputanyagok - például műtrágyák - áremelkedése (az ukrajnai háború következményeként).
- A protekcionista jellegű politikai intézkedések/ feszültségek nagymértékben befolyásolják az ágazatot.
- Az ágazat erősen kiszolgáltatott az éghajlati és biológiai kockázatoknak/kártevőknek, amit a szélsőséges események (hőhullámok, árvizek, tüzek, járványok stb.) gyakoribbá válása tovább súlyosbít.
- A mezőgazdasági nyersanyagárak ingadozása.
- A gabonafélék következő, 2022/23-as szezonra előrejelzett alacsonyabb termelési szintje.

KOCKÁZATÉRTÉKELÉS

A globális agrár-élelmiszeripari ágazatot az elmúlt évben számos - geopolitikai, éghajlati, egészségügyi és biológiai - sokkhatás érte. Az ágazat - alapvető jelentőségének köszönhetően - összességében ellenállónak bizonyult a COVID-19 egészségügyi válság következményeivel szemben, és nagymértékben profitált a 2021-es globális gazdasági fellendülésből is. Ugyanakkor gyengítette az ukrajnai orosz katonai beavatkozás (hiszen mindkét ország jelentős mezőgazdasági exportőr), a különböző járványos állatbetegségek és a szélsőséges időjárási események.

A globális gazdasági teljesítmény visszaesése várhatóan tovább erősíti majd ezt a tendenciát. A FAO élelmiszerár-indexe tavaly májusban érte el 2011

szeptembere óta a legmagasabb értéket. Az energia-, üzemanyag- és műtrágyaárak megugrása (Oroszország + Fehéroroszország is meghatározó termelők) a gabonafélék és a növényi olajok árának emelkedését eredményezte, és középtávon a mezőgazdasági termelési költségeket az egész agrár-élelmiszeripari értékláncban növelni fogja. Ennek megfelelően a hús-, tojás- és tejtermelési költségek is meredeken emelkedtek, amit a takarmányárak szárnyalása idézett elő.

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület 6. jelentése szerint a szélsőséges időjárási események a 20. század eleje óta nem tapasztalt intenzitással alakulnak ki, és a globális felmelegedés hatására ezek tovább fokozódhatnak. Ezért az olyan szélsőséges időjárási

események, mint például a helyi hóhullámok, a pakisztáni árvizek, az erdőtüzek vagy az olyan időjárási jelenségek, mint az El Niño/La Niña várhatóan egyre gyakrabban ismétlődhetnek. Ez utóbbi - amelyet egyébként a Csendes-óceán déli részén erős hőmérséklet-ingadozás jellemez - elsősorban az argentin és brazil kukorica- és szójatermést befolyásolhatja. A Coface arra számít, hogy a biológiai kockázatok idén is nyomást gyakorolnak majd a globális mezőgazdasági termelésre, amelyet az Európában időről időre fellángoló madárinfluenza járvány vagy az Európát és Afrikát továbbra is sújtó afrikai sertéspestis (ASP) járvány eddig is súlyosbítottak, annak ellenére hogy az ASP Ázsiában már majdnem eltűnt. De ide sorolhatók az őszi sereghernyó és a sáskainvázio afrikai terjedésének komoly kártételei is.

A gabonafélékre vonatkozó fekete-tengeri kezdeményezés aláírása és a La Niña valószínűsíthető elmúlása 2023. első negyedév végére enyhíteni fogja a globális élelmiszerellátásra nehezedő nyomást. Ugyanakkor a Coface véleménye szerint az élelmiszerárak valószínűleg 2023. első félévben és a második félév elején is magasak maradhatnak, ami folyamatos nyomást gyakorol majd a globális élelmiszerbiztonságra.

Végeredményben a mezőgazdasági ágazat nehézségei, a különösen kedvezőtlen gazdasági sokkhatások miatt arra készíthetik az európai hatóságokat, hogy késleltessék a mezőgazdaságra vonatkozó «környezetvédelmi» előírások szigorítását és ezen intézkedések végrehajtását, amíg egyes gabonafélék (kukorica) termelésének lassulása és a termelési költségek emelkedése európai és világszinten is veszélyeztetheti az élelmiszerellátást.

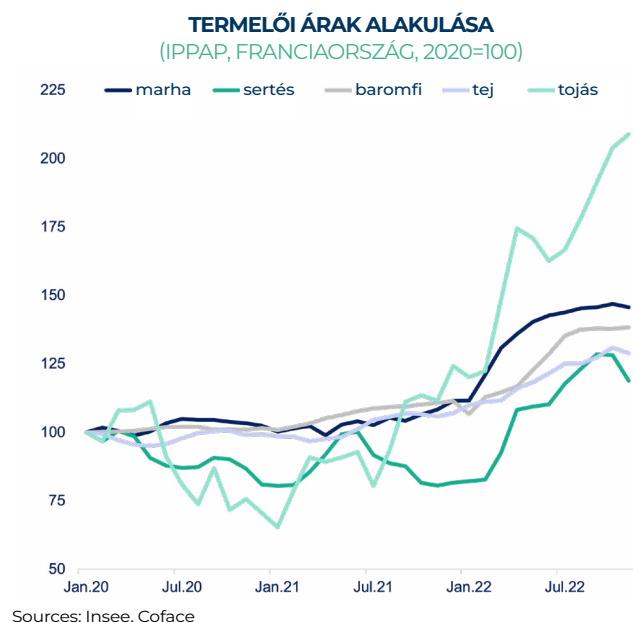
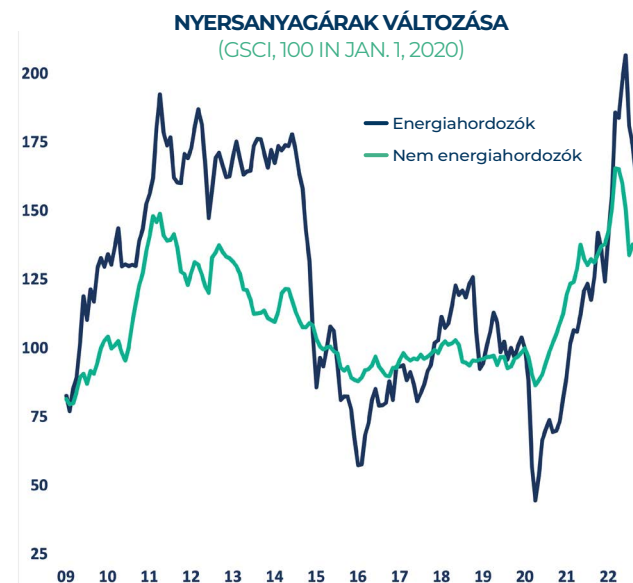
ÁGAZATI KITEKINTÉS

AZ INFLÁCIÓS NYOMÁS ÉS A KERESKEDELEM AKADOZÁSA GYENGÍTI A GLOBÁLIS AGRÁR-ÉLELMISZERIPARI ÁGAZATOT

Az erős kereslet a válságidőszakra kalibrált kínálati tényezőkkel együtt már jóval az ukrain orosz invázió 2022. februári kezdete előtt hozzájárult a globális élelmiszerárak emelkedéséhez. Az egészségügyi korlátozások fokozatos feloldása a legtöbb országban a globális kereslet erőteljes fellendüléséhez vezetett. Az ukrain háború tovább növelte a nyersanyagárak ingadozását és a magas árszinteket, különösen a búza, a szemes gabonafélék és a növényi olajok esetében.

Ukrajna valóban a világ egyik vezető gabona- és növényi olaj exportőre (2019-ben a világ búzakivitelének 16%-át adta). A gyorsan embargó alá került Oroszország és szövetségese, Fehéroroszország pedig a világ legnagyobb

műtrágyaexportőrei közé tartoznak. A piaci pánik és a lehetséges hiány kilátásba helyezése inflációs hullámot gerjesztett. Tekintettel a viszonylag magas olajárra - a Brent nyersolaj ára 2022-ben átlagosan 105 USD/hordó körül volt (2023-ra pedig 100 USD közeli árakra van kilátás a Coface becslése szerint) - az «intenzív», gépesített és vegyipari termékektől nagymértékben függő agrár-ipari rendszerek hatással voltak a teljes továbbfeldolgozó értéklánra. Ennek következtében a nemzetközi élelmiszer-alapanyagárak meredeken emelkedtek - a FAO-index jóval a 2021-es árszint felett jártak (+11,4% éves szinten).

Ezek az élelmiszerárakkal kapcsolatos tendenciák néhány országot arra készítettek, hogy protekcionista intézkedéseket (például exportkorlátozásokat/tilalmakat) vezessenek be bizonyos nyersanyagokra vonatkozóan,

ezzel is fokozva az inflációs és kínálati feszültségeket. India például - a lakosság egy részének élelmezésbiztonsági kockázataitól tartva - korlátozta a búza exportját (2022. május közepén), majd a cukorét (2022. június), végül a rizsét (2022. szeptember). Nem utolsósorban a tengeri áru fuvarozással kapcsolatos kihívások is hozzájárultak a kereskedelem és a kínálat szűküléséhez, különösen a romlandó áruk, például a gyümölcsök és zöldségek, húsok stb. esetében.

A tendencia azonban 2022. július eleje óta megfordult. A piaci előrejelzések (az ukrainai helyzettel összefüggésben) és a földrajzilag fennálló pillanatnyi készlethiány (főként az Ukrajnából származó gabonaimporttól nagymértékben függő országokban) közötti egyensúly helyreállása és a kedvezőbb termésvárakozások miatt a gabonafélék és a növényi olajok árai összességében csökkentek. Bár az ukrainai orosz katonai támadás okozta gazdasági sokk hatásai fokozatosan enyhülni látszanak - megállítva az elmúlt hónapok inflációs hullámát -, az árszintek a magas olaj- és vegyi alapanyagárak, valamint a gabonatermelés stagnálása, esetleg kisebb csökkenése miatt továbbra is emelkedettek maradhatnak, habár a 2022-es történelmi árszinthez képest valamelyest mérséklődnek. A terményárakra nehezedő nyomás csökkenését vetíti előre az is, hogy 2022 nyarán az EU felfüggesztette az Ukrajnából érkező árukra a vámok, vámmentes kontingensek alkalmazását, azért, hogy harmadik országokba tovább szállíthassák az ukrán gabonát. Ezáltal szabadon áramolhatnak be a termények az EU-ba, de az eredetileg Afrikába és Nyugat-Európába szállítandó mennyiségek nagy része nem ment tovább, hanem rászabadult a közép-európai piacra, amely ezáltal telítődött ukrán gabonával, napraforgóval, repccével. Az ukrán dömping miatt a világpiacon is árcsökkenés mutatkozik. Ettől függetlenül egyelőre arra számíthatunk, hogy az élelmiszeriparnak 2023-ban is jelentős kihívásokkal kell szembenéznie. Az élelmiszerhiány veszélye még mindig több országban fenyeget, ami spekulációt gerjeszthet.

A COVID-19 VÁLSÁG ELŐTT IS FENNÁLLÓ ÉGHAJLATI ÉS BIOLÓGIAI TÉNYEZŐK TOVÁBBRA IS VELÜNK VANNAK ÉS EGYRE INTENZÍVEBBÉ VÁLNAK

A szélsőséges időjárási események, mint például a súlyos hőhullámok, árvizek (mint Pakisztánban), erdőtüzek és az El Niño/La Niña időjárási jelenségek megsokasodtak. A La Niña 2022 november utáni visszatéréséről szóló jelentések például félelmet keltettek az argentin és brazil kukorica- és szójatermesre gyakorolt kedvezőtlen hatástól tartva (magasabb árak kilátásba helyezésével), mivel ez a két ország a világ fő gabonatermelői közé tartozik.

Az ENSO (El Niño Southern Oscillation)-epizódok 2023-ban nagy valószínűséggel korlátozni fogják a mezőgazdasági termelést. A legtöbb modell számítás a jelenlegi La Niña-jelenség megszűnését és 2023. január-március folyamán ENSO-semlegesre való átmenetét jelzi. Ez az ENSO-semleges állapot 2023 júliusát követően azonban akár El Niño jelenségbe is átfordulhat. Akár elég meleg lesz ahhoz, hogy egy teljes értékű El Niño kialakuljon, akár nem, 2023-ban - a La Niña hűsítő hatása nélkül - nagyon jó esély van arra, hogy az emberiség valaha mért legmelegebb éve legyen a Közel-Kelet, Dél-Ázsia és Európa egyes részein, ami újabb hőhullámokhoz és aszályokhoz vezethet.

Az állattenyésztés magas termelési költségein túlmenően a járványok intenzitása és gyakorisága is növeli a globális állattenyésztési szegmensre és az áringadozásra vonatkozó kockázatokat. Az elmúlt években kirobbant járványok ugyanis komolyan visszavetették az ágazat eredményességét és magát az állatállományt is - mint például a madárinfluenza Európában (46 millió baromfi kivágása 2022 első felében) és az afrikai sertéspestis Kínában (240 millió sertés 2018 és 2019 között). Az afrikai sertéspestis (ASP) 2018 nyarán tört ki Európában és Ázsiában. Ázsiát különösen súlyosan érintette a betegség, amely az egész régióban elterjedt, és hatalmas pusztítást végzett, különösen Kínában, amely a globális sertés hústermelés és -fogyasztás 50%-át képviseli. Az ASP 2018 augusztusi megjelenése óta az ország sertésállományának ~40%-át elveszítette. A következmények közvetlenül a húsimporton/-exporton, de a gabonafélék (különösen a kukorica) és a takarmányok árán is érzékelhetőek. Bár az ország visszatért az ASP előtti állatállomány szintjére, a hatóságok szigorúan figyelemmel kísérik a fejleményeket, tekintettel az intenzív állattartási struktúrákban való terjedés erős kockázataira és a zoonózis veszélyeire (az állatok és az emberek közötti átjárhatóság bizonyos vírusok átvitelében).

E járványok mellett két rovar kártevő is komoly veszélyt jelent az agrár-élelmiszeripari ágazat számára: az őszi sereghernyő (FAW) és a sáskák. A FAW egy bagolylepkékhez tartozó hernyó, amely elsősorban kukoricával, de többek között rizsszel, cirokkal és gyapottal is táplálkozik. Először 2016 elején észlelték Nyugat-Afrikában. A FAW mára 44 országot ért el, Ázsiában és Afrikában, de Ausztráliában is. Kína a világ második legnagyobb kukoricatermelője, így a FAW jelenléte további inflációs nyomást gyakorolhat a globális kukoricaárakra (amely növény termelése 2022/23-ban valószínűleg csökkenni fog). Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) kísérleti jelleggel összehangolt programot indított (500 millió USD, 2020-2022) az őszi sereghernyő invázióval szembeni

válaszlépések koordinálására szerte a világon. Kelet-Afrikában, az Arab-félszigeten, Iránban és Pakisztánban pedig sáskainvázióval kell(ett) szembenézni.

A KÖRNYEZETVÉDELEM ÉS A FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁG TERÉN AZ EURÓPAI 'BEST PRACTICES' ALKALMAZÁSA MEGKÉRDŐJELEZŐDIK, MIKÖZBEN A TERMÉSKILÁTÁSOK A TERMELÉSI LEHETŐSÉGEK ÉS MENNYISÉGEK MAXIMALIZÁLÁSÁT KÍVÁNNÁK MEG

2022-ben ismét megjelentek a feltörekvő gazdaságokban a nagy mértékű élelmiszer-ellátási válságtól, valamint a fejlett gazdaságokban az élelmiszerhiánytól való félelmek. Az orosz-ukrán háborúval kapcsolatos gabona ellátási nehézségeken túl például India rizsre vonatkozó exportkorlátozásai is aggodalomra adtak okot, hiszen a rizs számos országban alapvető élelmiszer, Ázsiában és Afrikában több mint 3 milliárd ember fogyasztja napi szinten. A 2023-as év nagyjából ugyanezeket az aggályokat hordozza magában, az élelmiszerbiztonság és a költségcsökkentés idén is kiemelkedő jelentőségű maradhat. A fenntartható mezőgazdasági kezdeményezéseket támogató Európai

Bizottságnak talán felül kellene vizsgálnia terveit. Az európai kukoricatermés erőteljes csökkenése, a nyári aszályok réme - amely az északi féltekén elsősorban a búzát, a déli féltekén a kukoricát veszélyezteti -, valamint egy esetleges termés kiesés ellátási hiánnyal és az egész agrár-élelmiszeripari értéklánc gyengülésével fenyeget Európában.

Ideiglenesen a műtrágyák behozatalára vonatkozó vámintézkedéseket is fel lehetne oldani az importált műtrágyákhoz kapcsolódó termelési költségek enyhítése érdekében. A globális inflációs nyomással összefüggésben emelkedő inputanyag árak ugyanis már a 2021/22-es szezonra is rányomták a bélyegüket, és alaposan veszélyeztették az elégséges mennyiségű termelést (pl. kukorica esetében). Az országok pedig minden olyan intézkedést örömmel fogadnának, amely az élelmiszerek fogyasztói árának emelkedése ellen irányul és ezáltal az inflációs folyamatokat lassítja.

Következésképp, annak ellenére, hogy a 2022-es évet szélsőséges éghajlati jelenségek is nehezítették, és ezek várhatóan 2023-ban is visszatérhetnek, az európai hatóságok a világgazdasági helyzetre reagálva (átmenetileg) talán fékezhetik a mezőgazdaságra vonatkozó «környezetvédelmi» előírások további szigorítását.

RÖVID ÖSSZEGZÉS

A gabonaárak július eleje óta jelentősen csökkentek

- Az ukrajnai orosz katonai akció miatti gabonahiány a pénzügyi piacok által vártnál alacsonyabb volt.
- Néhány, az ukrán gabonaféléktől nagymértékben függő ország nehézségekkel küzd a termésvesztések miatt.
- Ugyanakkor az EU-ba szabadon beáramló ukrán gabona lefelé nyomja a világpiaci árakat.
- A világ terméseredménye meglehetősen jónak bizonyult, és így 2022-ben a kínálat végül feltehetően egyensúlyban lesz a globális kereslettel.
- Az emelkedő árakat többek között a gabonafélék globális kereskedelmének akadozása okozta. (szállítás, protekcionista intézkedések)

A termelési költségek magasan tartják a gabonaárakat

- Az üzemanyag és a vegyi input anyagok (műtrágyák, növényvédő szerek) inflációs terhei komoly hatással vannak a gépesített és intenzív gazdálkodásra.
- A takarmányok (különösen a kukorica) magas árai jelentősen befolyásolják az állattenyésztés termelési költségeit, és a «másodlagos» agrár-élelmiszeripari termékek (tejtermékek, hús, tojás) árának emelkedéséhez vezetnek.
- A friss zöldségeket és gyümölcsöket a magas termesztési költségek ingadozása sújtja - a hosszú távú tendenciák növekvő árakat vetítenek előre.

Kiemelendő kockázatok 2023-ban

- A FAO és az USDA előrejelzése szerint a gabonakereskedelem valamelyest visszaesik (~1,8%) és így a készletek zsugorodása sem kerülhető el
- A háború miatt visszaeső orosz és ukrán gabonatermelés
- Magas inputanyag- és energiaárak
- Kedvezőtlen éghajlati jelenségek kockázata: aszályok, árvizek, bozóttüzek, stb.